

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ ПІДПРИЄМСТВ: УПРАВЛІННЯ ЕФЕКТИВНІСТЮ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

І. Tkachenko,

candidate of economic sciences, Dniprodzerzhynsk state technical university

FINANCIAL RESOURCES OF ENTERPRISES: MANAGEMENT OF FORMING AND USE EFFICIENCY

Стаття присвячена дослідженню факторів впливу на ефективність формування, джерел та напрямів розміщення фінансових ресурсів суб'єктів підприємництва.

The article is sanctified to research of factors of influence on efficiency of forming, sources and directions of placing of financial resources of business entities.

Ключові слова: фінансові ресурси, фінансова діагностика, управління фінансовими ресурсами, ефективність використання фінансових ресурсів.

Key words: financial resources, financial diagnostics, management, efficiency of the use of financial resources, financial resources.

ВСТУП

Питання фінансового забезпечення та підвищення ефективності використання фінансових ресурсів відносяться до найактуальніших для більшості суб'єктів господарювання у зв'язку з їх незадовільним фінансовим станом. Необхідність їх розв'язання особливо зростає в сучасних умовах.

Інноваційний розвиток економіки України зумовлює необхідність всебічного дослідження проблем фінансування суб'єктів господарювання, зокрема, процесів формування та використання фінансових ресурсів як основи фінансового забезпечення господарської діяльності підприємств. За таких умов важливим стає застосування сучасних механізмів, принципів, ефективних методів, інструментів в управлінні підприємствами для фінансування необхідного обсягу витрат та забезпечення бажаного рівня доходів [1].

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Складність і різноманітність зовнішніх і внутрішніх фінансових відносин суб'єктів господарювання, посилення конкуренції на фінансових і товарних ринках визначають необхідність вискоелективного управління фінансовими ресурсами підприємств з імплементацією світового досвіду й урахуванням вітчизняних реалій. Нові умови господарювання змінюють застарілі стереотипи і відзначають зростаючу роль науково обгрунтованих підходів до формування стратегії управління фінансами підприємства.

Вагомий внесок у розвиток теорії та практики організації управління фінансовими ресурсами підприємств

зробили такі вчені: Д.А. Аллахвердян, М.Д. Білик, Л. Бернстайн, Є. Брігхем, І.О. Бланк, В.М. Геєць, О.Д. Василик, М.В.Гриджина, А. Гроппелі, Р. Дамарі, Г. Джонсон, Ед. Долан, Л.А. Дробозіна, К. Кемпбелл, Г.Г. Кірейцев, М.Я. Коробов, В.В. Ковальов, Г.О.Крамаренко, М.Н. Крейніна, В.І. Міщенко, В.П. Москаленко, С.В. Науменкова, Е. Нікбахт, Л.Н. Павлова, А.М.Поддєрьогін, В.М. Родіонова, П. Самуельсон, В.М.Суторміна, Є.С. Стоянова, А.Д. Шеремет та ін. Проте залишається ще багато не вирішених питань особливо в галузі розробки теоретичних та практичних основ організації управління фінансовими ресурсами підприємств в умовах кризи.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Мета статті — визначення основних факторів впливу на ефективність формування фінансових ресурсів підприємств, здійснення оцінки джерел фінансування та напрямів розміщення фінансових ресурсів підприємств, визначення можливостей підвищення ефективності їх використання.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Проблеми формування фінансових ресурсів, пов'язані з особливостями організації виробничо-господарської і фінансової діяльності підприємств, державною регуляторною політикою щодо формування фінансових ресурсів підприємств, впливу зміни ринкової кон'юнктури, мають місце на кожному підприємстві. Нестача фінансових ресурсів негативно впливає на виробничо-господарську діяльність підприємств, спричиняє виникнення та зростання заборгованостей перед су-

Таблиця 1. Структура балансу підприємств України (млн грн.)

Показники	01.01.2008 р.	%	31.12.2008 р.	%	31.12.2009 р.	%	31.12.2010 р.	%	31.12.2011 р.	%
Баланс всього	2441101,9	100	3245425,2	100	3676145,1	100	4096982,4	100	4676101,8	100
Необоротні активи	1248695,0	51,2	1552055,6	47,8	1749238,5	47,6	1832922,8	44,8	2050959,6	43,9
Оборотні активи	1178129,5	48,3	1665319,5	51,3	1893929,3	51,5	2229892,3	54,4	2584162,5	55,3
Витрати майбутніх періодів	14195,9	0,5	27454,7	0,9	31816,8	0,9	32667,4	0,8	38453,3	0,8
необоротні активи та групи вибуття	81,5	0	595,4	0	1160,5	0	1499,9	0	2526,4	0
Джерела фінансових ресурсів	2441101,9	100	3245425,2	100	3676145,1	100	4096982,4	100	4676101,8	100
власний капітал	1029775,5	42,2	1133603,7	34,9	1269537,7	34,5	1426711,6	34,8	1586284,7	33,9
забезпечення наступних витрат і платежів	55281,2	2,3	66955,8	2,1	73261,2	2,0	83816,1	2,0	103076,2	2,2
довгострокові зобов'язання	349791,2	14,3	578515,6	17,8	608823,1	16,6	675619,4	16,5	774664,0	16,6
поточні зобов'язання	992270,1	40,6	1449431,9	44,7	1705408,3	46,4	1891268,2	46,2	2183258,9	46,7
доходи майбутніх періодів	13983,9	0,6	16918,2	0,5	19114,8	0,6	19567,1	0,5	28818,0	0,6
Баланс промислових підприємств	758011,8	100	979319,5	100	1097498,0	100	1225392,9	100	1385959,5	100
Необоротні активи	399089,6	52,6	491341,4	50,2	546823,6	49,9	583432,1	47,6	659349,1	47,6
Оборотні активи	355036,7	46,9	481216,6	49,1	541252,1	49,3	631647,4	51,6	713575,4	51,5
Витрати майбутніх періодів	3861,9	0,5	6599,2	0,7	9217,5	0,8	10122,1	0,8	12739,6	0,9
необоротні активи та групи вибуття	23,6	0	162,3	0	204,8	0	191,3	0	295,4	0
Джерела фінансових ресурсів	758011,8	100	979319,5	100	1097498,0	100	1225392,9	100	1385959,5	100
власний капітал	355795,3	46,9	394929,4	40,3	410801,9	37,4	424545,4	34,6	464370,9	33,5
забезпечення наступних витрат і платежів	12143,3	1,6	14246,8	1,5	17371,5	1,6	22439,9	1,8	32471,4	2,3
довгострокові зобов'язання	105664,1	13,9	159611,5	16,3	175593,7	16,0	184079,9	15,0	223358,9	16,1
поточні зобов'язання	276472,6	36,5	401805,2	41,0	484456,5	44,1	584974,7	47,7	655357,0	47,3
доходи майбутніх періодів	7936,5	1,1	8726,6	0,9	9274,4	0,9	9353,0	0,9	10401,3	0,8

Джерело: розраховано за даними Державної служби статистики України (<http://www.ukrstat.gov.ua>).

б'єктами господарювання, по оплаті праці та сплаті податків. При цьому зменшуються можливості фінансування подальшого розвитку підприємств, скорочуються надходження до бюджету. За цих обставин важливого значення набуває формування в достатньому обсязі фінансових ресурсів підприємств.

Ефективність функціонування підприємств у довгостроковому періоді, високі темпи їх розвитку, підвищення конкурентоспроможності великою мірою визначаються рівнем використання фінансових ресурсів. Тому одним із найважливіших напрямів фінансової політики підприємств на сучасному етапі є формування стратегії забезпечення фінансовими ресурсами, яка повинна бути спрямована на забезпечення високих темпів зростання прибутку, мінімізацію фінансових ризиків, забезпечення необхідної ліквідності. Вирішення цих питань у період розвитку ринкових відносин є однією із основних умов виживання підприємств, досягнення стійкого і збалансованого їх розвитку.

З метою підвищення ефективності механізму фінансового забезпечення доцільно впровадити його діагностику, в процесі якої необхідно виявити і відповідно класифікувати рівень фактичного стану фінансового забезпечення й ступінь його ефективності за обраними критеріями [2]. Для цього слід визначити склад і структуру джерел фінансування виробничої діяльності і рівень фінансової стійкості, який досягається завдяки наявній структурі джерел фінансового забезпечення; ступінь відповідності структури сформованих джерел фінансування структурі активів підприємства, виходячи з особливостей його виробничо-господарської діяльності та обраної фінансової стратегії [3].

Здобути уявлення про те, яка сума фінансових ресурсів є у розпорядженні підприємства у даний момент, дозволяє сальдовий баланс. Пасив балансу дає відповідь про наявність фінансових ресурсів підприємства та їх структуру, актив — наскільки ефективно вони розміщені на дату складання бухгалтерського звіту.

Фінансовий стан більшості українських підприємств можна охарактеризувати як незадовільний. Типовим наслідком кризових явищ економічного розвитку підприємств стала гостра нестача фінансових ресурсів, що істотно позначалося на ефективності господарювання. Крім того, низька забезпеченість підприємств фінансовими ресурсами супроводжується низьким рівнем їх використання. Становище, що склалося, об'єктивно вимагає нових підходів до формування фінансових ресурсів і напрямів практичної реалізації рекомендацій щодо можливостей підвищення ефективності їх використання.

За офіційними даними Державної служби статистики України досліджено в динаміці за період з 01.01.2008 року по 31.12.2011 року структуру активів та пасивів балансів підприємств України, в тому числі промислових підприємств.

Здійснене структурування фінансових ресурсів підприємств України, в тому числі промислових, зведено в таблиці 1. Результати проведених розрахунків дозволяють стверджувати, що складові наявних фінансових ресурсів підприємств представлені поточними фінансовими ресурсами і необоротними та іншими активами, впродовж досліджуваного періоду змінювали як свою загальну вартість, так і їх складових неоднаковими темпами.

Слід зазначити, що темпи зміни валюти балансу, яка виступає свідченням зміни потенційних можливостей підприємств не мали постійної позитивної динаміки. Так, у 2008 році темп зростання валюти балансу підприємств становив 132,9%, у 2009 р. — 113,3%, у 2010 р. — 111,4%, а у 2011 р. — 114,1%, що є свідченням скорочення темпів приросту валюти балансу та потенційних можливостей підприємств. Трендовий аналіз не дає підстав стверджувати, що ситуація покращиться протягом найближчого часу. Спостерігалася тенденція до скорочення частки іммобілізованих активів з 51,2% до 43,9%, переважно за рахунок скорочення залишкової вартості необоротних активів, та зростання вартості

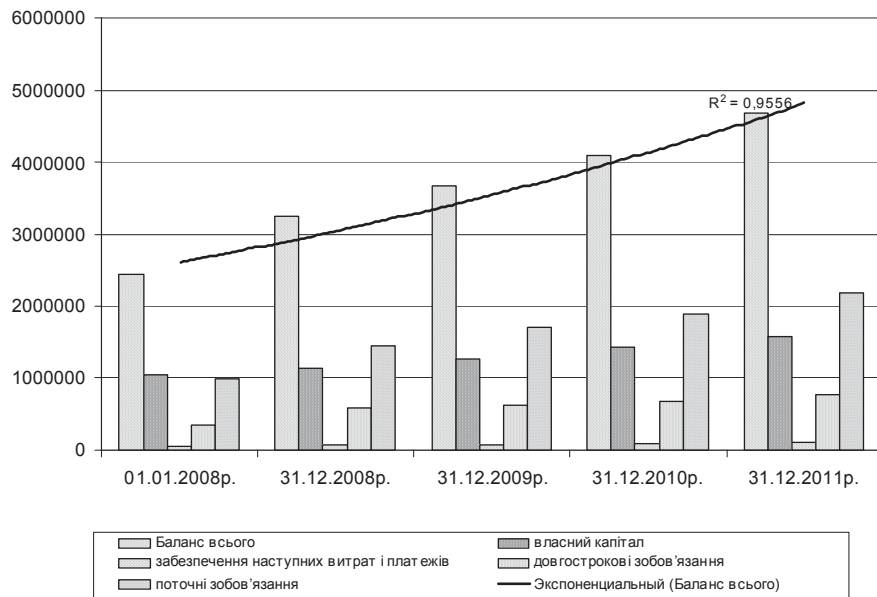

Рис. 1. Структура джерел фінансових ресурсів підприємств України

поточних фінансових ресурсів, переважно за рахунок зростання вартості дебіторської заборгованості, частка яких протягом аналізованого періоду зросла з 48,3% до 55,3%.

Аналогічні тенденції відбувались і на промислових підприємствах країни. У 2008 р. темп зростання валюти балансу промислових підприємств становив 129,2%, у 2009 р. — 112,1%, у 2010 р. — 111,6%, а у 2011 р. — 113,1%, що є свідченням скорочення темпів приросту валюти балансу та потенційних можливостей промислових підприємств. Спостерігалася тенденція до скорочення частки іммобілізованих активів з 52,6% до 47,6% та зростання вартості поточних фінансових ресурсів, частка яких протягом аналізованого періоду зросла з 46,9% до 51,5%.

Оцінка структури джерел наявних фінансових ресурсів підприємств України здійснена за даними таблиці 1. Результати проведених розрахунків дозволяють стверджувати, що структура джерел фінансування підприємств зазнала негативних коливань. Так, впро-

довж досліджуваного періоду питома вага власного капіталу підприємств зменшилась з 42,2% до 33,9%, що є свідченням втрати їх фінансової незалежності від зовнішніх джерел фінансування. Причина ж криється у зростанні вартості непокритих збитків підприємств, які, очевидно, вплинули на скорочення вартості власного капіталу на кінець аналізованого періоду.

Крім того, зросла вартість поточних зобов'язань підприємств з 40,6% до 46,7%, що є свідченням нездатності підприємств своєчасно і в повному обсязі погашати свої зобов'язання, причому, як поточні, так і довгострокові, питома вага яких протягом аналізованого періоду також зросла з 14,3% до 16,6%. Причиною такої ситуації може бути зростання вартості простроченої дебіторської заборгованості, затарювання складів готової продукції через падіння попиту на неї та нездатність конкурувати з закордонними виробниками. Трендовий графічний аналіз, здійснений на рисунку 1, свідчить про те, що якщо не застосувати запобіжних заходів, то ситуація не покращиться протягом найближчого часу.

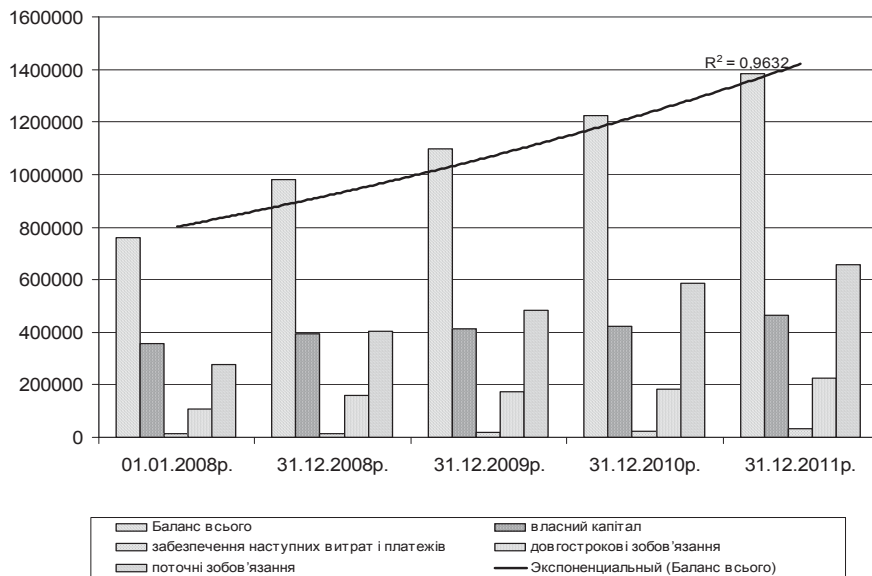

Рис. 2. Структура джерел фінансових ресурсів промислових підприємств України

Таблиця 2. Структура балансу підприємств Дніпропетровської області (тис. грн.)

Показники	01.01.2008 р.	%	31.12.2008 р.	%	31.12.2009 р.	%	31.12.2010 р.	%	31.12.2011 р.	%
Баланс всього	243368335,9	100	338750799,6	100	437208054,6	100	479281879,7	100	499392021,4	100
Необоротні активи	90537097,6	37,2	119145410,8	35,2	160764612,3	36,8	171287253,9	35,8	187223777,7	37,5
Оборотні активи	151872530,7	62,4	217749293,5	64,3	274330833,6	62,7	305835686,4	63,8	309584180,5	62,0
Витрати майбутніх періодів	957767,3	0,4	1789921,9	0,5	2038399,9	0,5	2114419,5	0,4	2491762,1	0,5
необоротні активи та групи вибуття	940,3	0	66173,4	0	74208,8	0	44519,9	0	92301,1	0
Джерела фінансових ресурсів	243368335,9	100	338750799,6	100	437208054,6	100	479281879,7	100	499392021,4	100
власний капітал	105268958,2	43,3	115784176,8	34,2	144162049,9	33,0	143389353,8	29,9	155077221,6	31,1
забезпечення наступних витрат і платежів	1872502,7	0,7	1960873,9	0,5	2487079,2	0,5	5302252,3	1,1	5900315,8	1,2
довгострокові зобов'язання	25226548,9	10,4	43593224,2	12,9	54120270,4	12,4	50609867,5	10,6	54445443,0	10,9
поточні зобов'язання	110420243,7	45,4	176437762,3	52,1	235265426,3	53,8	278479345,9	58,1	282276480,6	56,5
доходи майбутніх періодів	580082,4	0,2	974762,4	0,3	1173228,8	0,3	1501060,2	0,3	1692560,4	0,3
Баланс промислових підприємств	243368335,9	100	338750799,6	100	437208054,6	100	479281879,7	100	499392021,4	100
Необоротні активи	105268958,2	43,3	115784176,8	34,2	144162049,9	33,0	143389353,8	29,9	155077221,6	31,1
Оборотні активи	1872502,7	0,7	1960873,9	0,5	2487079,2	0,5	5302252,3	1,1	5900315,8	1,2
Витрати майбутніх періодів	25226548,9	10,4	43593224,2	12,9	54120270,4	12,4	50609867,5	10,6	54445443,0	10,9
необоротні активи та групи вибуття	110420243,7	45,4	176437762,3	52,1	235265426,3	53,8	278479345,9	58,1	282276480,6	56,5
Джерела фінансових ресурсів	102610519,3	100	144258871,6	100	169205733,5	100	191230108,4	100	195469278,2	100
власний капітал	55118876,9	53,7	73809170,7	51,2	80976812,8	47,9	71515412,6	37,4	78315887,3	40,1
забезпечення наступних витрат і платежів	982557,1	1,0	1151632,2	0,8	1717014,0	1,0	4606284,7	2,4	5017076,2	2,6
довгострокові зобов'язання	11216131,4	10,9	17327475,4	12,0	23460985,7	13,9	21870242,9	11,4	22185733,2	11,3
поточні зобов'язання	34862422,3	34,0	51389073,0	35,6	62317569,7	36,8	92200532,6	48,2	88871818,1	45,5
доходи майбутніх періодів	430531,6	0,4	581520,3	0,4	733351,3	0,4	1037635,6	0,6	1078763,4	0,5

Джерело: розраховано за даними Головного управління статистики у Дніпропетровській області (<http://www.dnestrstat.gov.ua>).

Аналогічно склалась ситуація на промислових підприємствах країни. Питома вага власного капіталу підприємств зменшилась з 46,9% до 33,5%, тобто, темпи втрати фінансової незалежності від зовнішніх джерел фінансування промислових підприємств країни значно вищі від темпів підприємств країни в цілому. Крім того, зросла вартість поточних зобов'язань промислових підприємств з 36,5% до 47,3%, що є свідченням нарощування боргів промислових підприємств та їх нездатності своєчасно і в повному обсязі погашати свої зобов'язання. Динаміка структури джерел фінансових ресурсів промислових підприємств України представлено на рисунку 2.

Фінансовий стан більшості підприємств Дніпропетровської області також можна охарактеризувати як незадовільний, що визначається гострим дефіцитом фінансових ресурсів та низьким рівнем їх використання. Становище, що склалося на підприємствах Дніпропетровської області, вимагає адекватних підходів до формування фінансових ресурсів та підвищення ефективності їх використання.

За офіційними даними Головного управління статистики у Дніпропетровській області досліджено в динаміці за період з 01.01.2008 року по 31.12.2011 року структуру балансів підприємств Дніпропетровської області, в тому числі промислових. Здійснене структурування фінансових ресурсів підприємств Дніпропетровської області зведено в таблиці 2. Результати проведених розрахунків дозволяють стверджувати, що складові наявних фінансових ресурсів підприємств Дніпропетровської області впродовж досліджуваного періоду змінювали як свою загальну вартість, так і їх питому вагу неоднаковими темпами.

Темпи зміни валюти балансу підприємств Дніпропетровської області не мали достатньої позитивної динаміки. Так, у 2008 р. темп зростання валюти балансу підприємств становив 139,2%, у 2009 р. — 129,1%, у 2010 р. — 109,6%, а у 2011 р. — 104,2%, тобто найнижчий рівень приросту, що є свідченням скорочення темпів приросту потенційних можливостей підприємств

Дніпропетровської області. Трендовий аналіз свідчить, що ситуація найближчим часом не покращиться. Однак, протягом аналізованого періоду структура активів не зазнала значних коливань.

Оцінка структури джерел наявних фінансових ресурсів підприємств Дніпропетровської області, здійснена за даними таблиці 2. Результати проведених розрахунків дозволяють стверджувати, що структура джерел фінансування підприємств Дніпропетровської області зазнала негативних змін.

Так, впродовж досліджуваного періоду питома вага власного капіталу підприємств зменшилась з 43,3% до 31,1%, що є свідченням втрати їх фінансової незалежності від зовнішніх джерел фінансування. Причини — аналогічні причинам втрати фінансової незалежності підприємств України: зростання вартості непокритих збитків підприємств а зростання вартості поточних зобов'язань з 45,4% до 56,5% протягом аналізованого періоду.

На рисунку 3 представлено структуру джерел фінансових ресурсів підприємств Дніпропетровської області. Трендовий графічний аналіз дозволяє стверджувати, що ситуація не покращиться протягом найближчого часу, якщо не застосувати запобіжних заходів.

Схожа ситуація склалась на промислових підприємствах Дніпропетровської області. Однак, динаміка темпів зростання валюти балансу, хоч і має уповільнення, однак, як у абсолютному, так і у відносному значення має позитивні зрушення. Так, у 2008 р. темп зростання валюти балансу підприємств становив 140,6%, у 2009 р. — 117,3%, у 2010 р. — 113,0%, у 2011 р. — 102,2%. В той же час, спостерігалася тенденція до зростання частки іммобілізованих активів з 40,2% до 51,1%, переважно за рахунок скорочення поточних фінансових ресурсів, частка яких у протягом аналізованого періоду знизилась з 59,4% до 48,4%.

Структура джерел фінансування промислових підприємств Дніпропетровської області також зазнала негативних коливань. Так, впродовж досліджуваного періоду питома вага власного капіталу підприємств змен-

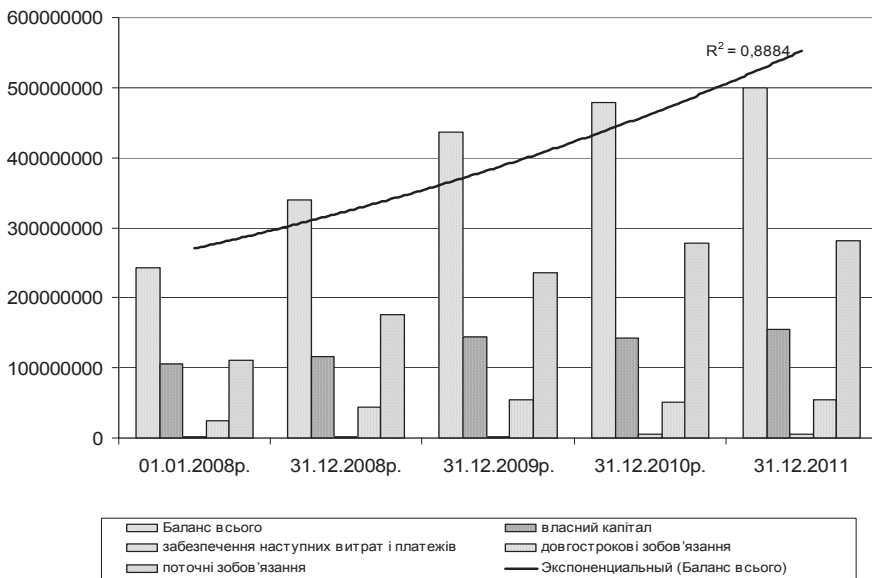

Рис. 3. Структура джерел фінансових ресурсів підприємств Дніпропетровської області

шилась з 53,7% до 40,1%, що є свідченням негативної тенденції втрати їх фінансової автономії. На рисунку 4 представлена структура джерел фінансування промислових підприємств Дніпропетровської області.

У таблиці 3 зведені результати оцінки ефективності діяльності підприємств Дніпропетровської області. Як свідчать розрахунки, фінансова криза негативно вплинула на результати діяльності підприємств Дніпропетровської області, продукція яких майже на 80% експортоорієнтована. В наслідок цього індекс промислового виробництва у 2008 р. становив 91,4%, у 2009 р. — 79%. У 2010 р. індекс промислового виробництва становив уже 116,1%, однак, враховуючи глибину його падіння за два попередні роки, та визначення показників приросту до попереднього періоду, його обсяг в натуральному визначенні ще не сягнув навіть позначок 2009 року.

У 2011 р. індекс промислового виробництва до по-

переднього 2010 р. становив 105,4%, при тому, що фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування у 2011 р. більший від фінансового результату від звичайної діяльності до оподаткування у 2,4 рази, а враховуючи метод базисних підстановок становить лише 98,9%.

У 2009 р. підприємства Дніпропетровської області отримали кумулятивний збиток від звичайної діяльності до оподаткування в сумі 4212,7 млн грн., в 2011 р. — прибутки від звичайної діяльності до оподаткування в сумі 26148,4 млн грн., що і визначило найвищий рівень рентабельності за операційною діяльністю 9,6% за час подолання наслідків впливу глобальної фінансової кризи.

Слід зазначити, що рівень рентабельності сукупного капіталу підприємств значно нижчий — 5,2%, що є свідченням "важких" немобільних активів. На кінець аналізованого періоду підвищилось значення рентабельності власного капіталу за операційним прибутком до оподаткування підприємств Дніпропетровської області, причому у 2011 р. його значення — найвище.

Однак, на зростання рівня рентабельності власного капіталу вплинуло одночасне підвищення темпів нарощування прибутків від звичайної діяльності до оподаткування та скорочення вартості власного капіталу підприємств у 2011 р. Цю ситуацію можна пояснити тим, що частина результатів від операційної діяльності підприємств була використана на погашення перевищення фінансових витрат та інших фінансових витрат над фінансовими доходами та іншими фінансовими доходами, а також тим, що не всі отримані прибутки підприємств були спрямовані на погашення збитків, отриманих у попередніх періодах, та на фінансування розширеного відтворення, а, отже, були спрямовані на споживання.

Крім того слід зазначити, що залишається проблематичним для усіх підприємств Дніпропетровської області питання налагодження розрахунково-платіжної дисципліни. Протягом аналізованого періоду підприємства відчувають хронічний дефіцит платіжних засобів для задоволення вимог кредиторів. Зросло значення коефіцієнта концентрації залученого капіталу з 56,7% у 2007 р. до 68,9% у 2011 р., в той же час коефіцієнт співвідношення довгострокової і короткострокової заборгованості підприємств скоротився з 22,9% у 2007 році до 19,3% у 2011 р., що є

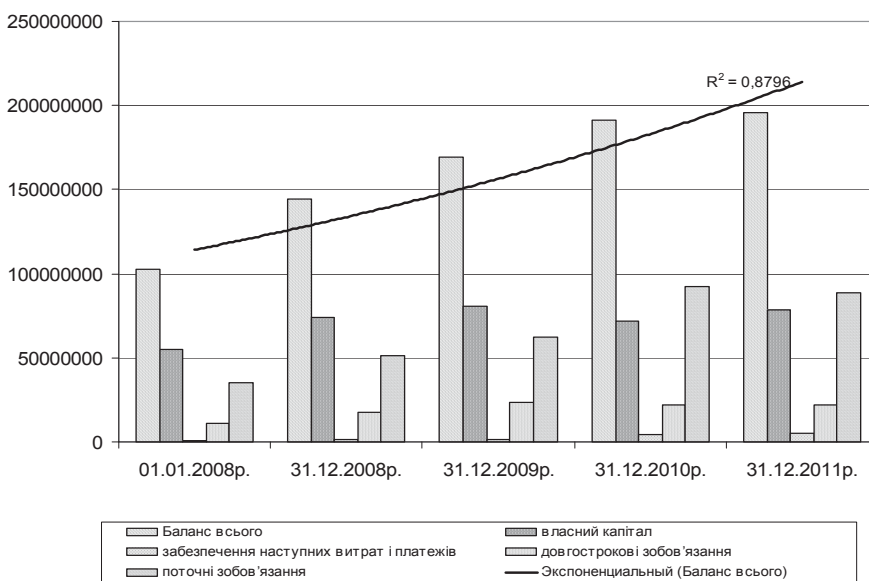

Рис. 4. Структура джерел фінансових ресурсів промислових підприємств Дніпропетровської області

Таблиця 3. Показники ефективності діяльності підприємств Дніпропетровської області

Показники	2007 р.	2008 р.	2009 р.	2010 р.	2011 р.
Індекс промислового виробництва, % до попереднього року	106,6	91,4	79,0	116,1	105,4
Фінансовий результат від звичайної діяльності, усього, млн грн.	16435,0	10612,2	-4212,7	10837,0	26148,4
Фінансовий результат від звичайної діяльності промислових підприємств, млн грн.	11527,2 (11 міс)	19849,0 (11 міс)	-3121,4	11689,3	24609,0
Рентабельність операційної діяльності усього, %	9,3	8,2	0,02	6,5	9,6
Рентабельність операційної діяльності промислових підприємств, %	15,8x	13,8	-0,1	7,4	12,1
Рентабельність сукупного капіталу, всього	6,8	3,1	-1,0	2,3	5,2
Рентабельність сукупного капіталу промислових підприємств	11,2	13,8	-1,8	6,1	12,6
Рентабельність власного капіталу за операційним прибутком, всього, %	15,6	9,2	-2,9	7,6	16,9
Рентабельність власного капіталу промислових підприємств за операційним прибутком, %	20,9	26,9	-3,8	16,3	31,4
Коефіцієнт співвідношення оборотних і необоротних активів, всього	1,69	1,84	1,72	1,79	1,65
Коефіцієнт співвідношення оборотних і необоротних активів промислових підприємств	1,49	1,51	1,09	1,17	0,95
Коефіцієнт поточної платоспроможності, всього	1,12	0,99	0,95	0,93	1,10
Коефіцієнт поточної платоспроможності промислових підприємств	1,32	1,25	1,02	0,89	1,06
Коефіцієнт фінансової незалежності, всього, %	43,3	34,2	33,0	29,9	31,1
Коефіцієнт фінансової незалежності промислових підприємств, %	53,7	51,2	47,9	37,4	40,1
Коефіцієнт концентрації залученого капіталу, всього	56,7	65,8	67,0	70,1	68,9
Коефіцієнт концентрації залученого капіталу промислових підприємств	46,3	48,8	52,1	62,6	59,9
Коефіцієнт співвідношення довгострокової і короткострокової заборгованості, всього, %	22,9	24,8	23,0	18,2	19,3
Коефіцієнт співвідношення довгострокової і короткострокової заборгованості промислових підприємств, %	32,1	33,7	37,8	23,7	24,8
Коефіцієнт фінансового ризику (плече фінансового лівериджу), всього	1,31	1,92	2,03	2,34	2,22
Коефіцієнт фінансового ризику промислових підприємств	0,86	0,68	1,09	1,67	1,49
Наявність власного оборотного капіталу, всього	14731860,6	-3361234	-16602562,4	-27897900,1	-32146,6
Наявність власного оборотного капіталу промислових підприємств	13896873,7	16335341,9	-47417,1	-17080163,6	-20606,0

свідченням проблематичності залучення довгострокового капіталу фінансування та зростання питомої ваги несплачених комерційних кредитів, затримок виплати заробітної плати та нарахувань на неї.

Необхідно підкреслити, що проблеми розрахунково-платіжної дисципліни у підприємств Дніпропетровської області виникли завдяки впливу світової фінансової та економічної кризи, що і підтверджується зростанням рівня коефіцієнта фінансового ризику з 1,31 у 2007 р. до 2,22 у 2011 р. Розрахунок наявності власного оборотного капіталу підприємств Дніпропетровської області є підтвердженням хронічного дефіциту джерел фінансування поточної діяльності протягом останніх чотирьох років.

Що стосується промислових підприємств Дніпропетровської області, то слід зазначити, що в 2009 р. промислові підприємства отримали кумулятивний збиток від звичайної діяльності до оподаткування в сумі 3121,4 млн грн., в 2011 р. — прибутки від звичайної діяльності до оподаткування в сумі 24609,0 млн грн., що становить 94,1% від отриманих результатів усіх підприємств області, і що, у свою чергу, визначило рівень рентабельності за операційною діяльністю 12,6%. Однак, слід зазначити, що рівня до кризового значення рентабельності промислові підприємства так і не досягли. В той же час, рівень рентабельності сукупного капіталу промислових підприємств перевищує рівень рентабельності операційної діяльності, що є свідченням прискорення обігу оборотних активів.

На кінець аналізованого періоду підвищилось значення рентабельності власного капіталу за операційним прибутком до оподаткування промислових підприємств області, причому у 2011 р. його значення — найвище. Фактори впливу на зростання рентабельності власного капіталу промислових підприємств є аналогічними та характерними для усіх підприємств області.

Крім того, протягом аналізованого періоду промислові підприємства відчувають хронічний дефіцит платіжних засобів для задоволення вимог кредиторів. Зросло значення коефіцієнта концентрації залученого капіталу з 46,3% у 2007 р. до 59,9% у 2011 р., в той же час коефіцієнт співвідношення довгострокової і короткострокової заборгованості підприємств скоротився з 32,1% у 2007 р. до 24,8% у 2011 р., що є свідченням проблематичності залучення довгострокового капіталу.

Проблеми розрахунково-платіжної дисципліни у промислових підприємств Дніпропетровської області також виникли задовго до впливу світової фінансової та економічної кризи, що і підтверджується зростанням рівня коефіцієнта фінансового ризику з 0,86 у 2007 р. до 1,49 у 2011 р. Розрахунок наявності власного оборотного капіталу підприємств Дніпропетровської області є підтвердженням хронічного дефіциту джерел фінансування поточної діяльності протягом останніх чотирьох років, однак, на кінець аналізованого періоду розмір дефіциту джерел фінансування поточної діяльності промислових підприємств області скоротився.

ВИСНОВКИ

Функціонування в ринковому середовищі вимагає від українських підприємств не тільки підтримання їх фінансової стійкості та платоспроможності, а й ефективного управління процесом формування та використання фінансових ресурсів. Ефективне управління фінансовими ресурсами є однією з найважливіших передумов, яка характеризує можливість адаптації підприємств до динамічних умов ринкового середовища, оскільки вони є джерелом формування всіх інших видів ресурсів. Тому проблеми ефективного управління фінансовими ресурсами суб'єктів господарювання різних форм власності виникають як в сучасних умовах економіки ринкового типу, так виникатимуть і в майбутньому.

При умілому управлінні фінансовими ресурсами підприємства, першочерговим має бути забезпечення належної ліквідності на підставі точної збалансованості потреби та наявності грошових коштів у обігу. При зниженні ліквідності внаслідок розбалансованості потреби та наявності грошових коштів підприємство повинно враховувати можливі ризики, а саме: неплатоспроможність, скорочення комерційного кредиту, що надається покупцям та замовникам, зменшення виручки від реалізації внаслідок зменшення запасів та готової продукції на складах [4].

Одним із найважливіших напрямів фінансової політики підприємств в умовах глобальної економічної кризи є формування стратегії формування фінансових ресурсів, яка повинна бути спрямована на подолання збитковості, зниження фінансових ризиків, забезпечення необхідної ліквідності, підвищення ефективності використання їх фінансового потенціалу.

Система управління фінансовими ресурсами може вважатися досить ефективною лише у тому разі, коли вона дає змогу не лише раціонально використовувати наявні ресурси, а й забезпечити активний системний пошук можливостей подальшого розвитку підприємства.

Література:

1. Кравцова А.М. Механізм формування та ефективного використання фінансових ресурсів машинобудівного підприємства / Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук. Хмельницький — 2008.

2. Ткаченко Т.А. Фінансові стратегії // Підвищення конкурентоспроможності підприємств: стратегічна реструктуризація. — К.: Міжнародний центр приватизації, інвестицій та менеджменту, 1999.

3. Бланк І.А. Стратегия и тактика управления финансами. — К.: МП "Итем-ЛТД", СП "АДЕФ — Украина", 1996. — 534 с.

4. Сокиринська І.Г. Діагностика фінансового забезпечення діяльності підприємства // Фінанси України. — 2003. — № 1.

5. Структура балансу підприємств за видами економічної діяльності. 2008—2011 роки / Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: — <http://www.ukrstat.gov.ua>

6. Фінансові результати від звичайної діяльності до оподаткування за видами економічної діяльності. Структура балансу підприємств за видами економічної діяльності. 2007 — 2011 роки / Головне управління статистики у Дніпропетровській області [Електронний ресурс]. — Режим доступу: — <http://www.dneprstat.gov.ua>

References:

1. Kravtsova, A.M. (2008), "The mechanism of formation and effective use of financial resources engineering enterprise", Ph.D. Thesis, economy, Khmel'nyts'kyj, Ukraine.

2. Tkachenko, T.A. (1999), *Finansovi stratehii. Pidvyschennia konkurentospromozhnosti pidpryiemstv: stratehichna restrukturyzatsiia* [The financial strategy. Improving the competitiveness of of companies: strategic restructuring], Mizhnarodnyj tsentr pryvatyzatsii, investysij ta menedzhmentu, Kyiv, Ukraine.

3. Blank, I.A. (1996), *Strategija i taktika upravlenija finansami* [The strategy and tactics of financial management], MP "Item-LTD", SP "ADEF — Ukraine", Kyiv, Ukraine.

4. Sokyryns'ka, I.H. (2003), "Diagnostics of financial support of the company", *Finansy Ukrainy*, vol. 1.

5. The official site SSC of Ukraine, "The structure of balance of the enterprise by economic activities. Years 2008-2011", available at: <http://www.ukrstat.gov.ua> (Accessed 10 September 2013).

6. Department of Statistics in the Dnipropetrovsk region (2011), "Financial results from ordinary activities before taxation by economic activity. The structure of the balance of enterprises by types of economic activities. 2007—2011 years", available at: <http://www.dneprstat.gov.ua/statinfo/f/index.htm> (Accessed 10 September 2013).

Стаття надійшла до редакції 09.09.2013 р.